

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 3/4, jaargang 5, maart/april 2005

Uitgave: 10 PBC's/PSO's. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@probiblio.nl

---

Van de redactie

Het gevecht om de (vanaf 2007) 20 miljoen euro vernieuwingsgeld is nu in alle hevigheid losgebarsten. Daarbij gaat het niet alleen om de wens van de VNG 10% rechtstreeks voor gemeenten af te scheiden, maar ook om spanningsvelden tussen de nieuwe vormen van directieoverleg (DOBB, SGB, SUB) en zich omvormende PBC's (PSO's), tussen "lokale vernieuwingsagenda's" en "provinciale projectenprogramma's" en tussen (aankomende basis-)bibliotheken als losse eenheden en provinciale netwerken van gezamenlijke (basis-)bibliotheken.

De berichten in deze Nieuwsbrief over Noord-Brabant, Utrecht en Gelderland zijn niet uniek voor deze provincies, soortgelijke ontwikkelingen doen zich elders voor. Overigens valt het Utrechtse marsrouteplan vergeleken met dat van veel andere provincies op door openhartigheid. Openhartigheid is sowieso in het hele vernieuwingsproces, dat door iemand als Hans Veen (directeur OB Eindhoven en commissaris ProBiblio) in toenemende mate als *kolderiek* wordt ervaren, een schaars verschijnsel. Ik vraag regelmatig commentaar en achtergrondinformatie aan VNG, IPO en OCW, maar de betrokkenen zwijgen meestentijds in alle talen. Officieel is het procesbureau verantwoordelijk voor de communicatie over de vernieuwing, maar dit bureau blinkt uit door mooipraterij en vage taal. In een abusievelijk gemaakte versie van de NieuwsFlits van 10 februari schreef het procesbureau dat de Aanvulling van het Koepelconvenant voor *veel commotie* heeft gezorgd. In de officiële versie was dit vervangen door *veel dynamiek en beweging*. Tja, beweging is er zeker, maar gaat de beweging wel de goede kant op? En bewegen de drie overheidslagen zich wel in dezelfde richting? IPO-bestuurder J. Kristen geeft in Binnenlands Bestuur openlijk toe dat de regiefunctie van de provincies een wassen neus is. Uiteindelijk bepalen de gemeenten wat er wel of niet gebeurt. Althans zo lang er geen wetgeving bestaat

waarmee landelijk bepaalde zaken kunnen worden afgedwongen of zolang niet elke bibliotheekdirecteur de ideale culturele ondernemer is zoals Hans Veen die schetst.

Wim Keizer
7 april 2005

Gemeenten willen 10% van OCW-vernieuwingsgeld

Onder druk van leden heeft de VNG zich bij de andere convenantpartners sterk gemaakt om 10% van de OCW-vernieuwingsgelden die naar provincies gaan rechtstreeks naar de gemeenten te laten lopen (via een tendersysteem voor lokale projecten, met een landelijke toetsingscommissie).

De Aanvulling bij het Koepelconvenant bepaalt dat de gelden voor de vernieuwingsimpuls "overwegend langs de provincies naar gemeenten lopen".

De OCW-vernieuwingsimpuls bestaat in 2005 uit 5 miljoen, in 2006 uit 8 miljoen en in 2007 uit 20 miljoen euro.

Per jaar was er vanaf de aanvang al een deel voor landelijke activiteiten uitgetrokken (2005 2,7 miljoen, 2006 3,4 miljoen en 2007 3,4 miljoen).

Het procesbureau maakte bekend dat de rest (2005 2,3 miljoen, 2006 4,6 miljoen en 2007 16,6 miljoen) naar de provincies gaat, met de verdeling per provincie erbij (o.a. in NieuwsFlits 10 februari 2005). Op basis van deze bedragen per provincie maakten de provincies hun marsrouteplannen.

Niet enthousiast

Het spreekt vanzelf dat er in kringen van provinciale coördinatoren niet enthousiast werd gereageerd op de eisen van de VNG. "Het werkt versnipperend, interfereert met de provinciale regierol en dient andere doelen dan die van de vernieuwing van bibliotheken", aldus een provinciale

coördinator. De meeste provincies hebben ambtelijk tegen de afscheiding van deze 10% geadviseerd.

Witte rook

Volgens Wim Kamerman, manager van het procesbureau, zijn de convenantpartijen bezig het begrip "overwegend" uit te werken. Hij zegt dat daarbij de wenselijkheid voorop staat van een verbinding tussen de gemeentelijke vernieuwingsplannen en de provinciale marsrouteplannen. Hij weet te melden dat de partijen in overleg zijn en dat de verwachting is dat de witte rook voor die van het Vaticaan omhoog zal kringelen. Hij kon echter niet melden wanneer dat zal zijn.

De provincies houden al rekening met 10% minder geld voor hun marsrouteplannen, daar de verwachting bestaat dat OCW en IPO de druk van de VNG niet zullen kunnen of durven weerstaan.

SOOB: geen versnippering

Het bestuur van de Stichting Overleg Openbaar Bibliotheekwerk Noord-Holland (SOOB) heeft er bij het VOB-bestuur op aangedrongen er alles aan te doen om OCW er toe te brengen de 10% bij de gelden voor de provincies te houden. De SOOB vindt dat de bibliotheekvernieuwing niet gebaat is bij versnippering van middelen.

Spanningsvelden in Utrecht; komst SUB stagneert

"In het algemeen geldt dat de samenwerking tussen zelfstandige en aangesloten bibliotheken moeizaam van de grond komt. Dit leidt tot vertraging in enkele regio's en tot stagnatie in de opbouw van de SUB (Samenwerkende Utrechtse Bibliotheken). Daarnaast ontstaan nieuwe vraagstukken door de verlate participatie van de GBU in het netwerk. Een ander gevoelig onderwerp is de directeurspositie bij de regionale bibliotheken. Ter facilitering van de aanstelling van de directeur stelt de provincie middelen beschikbaar voor het volgen van een open wervingsprocedure (8.000 euro per regionale bibliotheek)".

Dit staat te lezen in het concept-marsrouteplan van de provincie Utrecht dat om commentaar naar de gemeenten en bibliotheken is gezonden.

De provincie constateert een spanningsveld tussen zelfstandige en aangesloten bibliotheken, waardoor de mogelijkheid bestaat dat zelfstandige bibliotheken besluiten alleen verder te gaan. De provincie hecht juist waarde aan de deelname van de zelfstandige.

SUB

In de Utrechtse plannen is een belangrijke rol weggelegd voor de SUB. De SUB ontvangt (in de eindfase) de provinciale subsidie. Een aantal taken (ICT, transport en productontwikkeling) wordt vast neergelegd bij de PSO. De rest van het takenpakket van de PSO wordt bepaald door de SUB. (Zie ook Nieuwsbrief november 2004).

Nu de oprichting van de SUB door belangentegenstellingen stagneert, wil de provincie (opnieuw) haar verantwoordelijkheid nemen en een regiegroep instellen om de oprichting van de SUB en de oprichting van de PSO snel van de grond te krijgen. De PSO zal grotendeels bestaan uit de oude PBC plus onderdelen van zelfstandige bibliotheken, met name van de GBU (ICT).

Feuilleton Heuvelrug

Vorig jaar meldde het procesbureau op zijn website: "In het najaar volgt nog een epiloog van het feuilleton de Heuvelrug. Hierin hopen wij u te melden hoe het frisse lentegroen van Utrechtse en Heuvelrugse bibliotheekvernieuwing in de zomer tot wasdom kwam".

Omdat ik begin 2005 nog niets zag, vroeg ik het procesbureau hoe de stand was. Het antwoord luidde: "Er wordt nog gewerkt aan de laatste aflevering. Die komt er ook maar e.e.a heeft wat vertraging opgelopen".

Thans staat er op de website: "Helaas is het niet mogelijk om het proces verder in kaart te brengen en rest u slechts nog één slotaflevering voor 2005. In de Nieuwsbrief van het Procesbureau Bibliotheekvernieuwing wordt aangekondigd wanneer deze slotaflevering verschijnt".

Masterplan DOBB en PBC voor vernieuwing en netwerk

Het Directie Overleg Brabantse Bibliotheken (DOBB) en de PBC (toekomstig Facilitair Bedrijf, inmiddels ook in Brabant wel PSO genoemd) hebben bij de cultuurgeputeerde van Noord-Brabant, W. Luijendijk, een gezamenlijk *masterplan ter invulling van de vernieuwingsagenda* ingediend.

Met dat plan is in 2005 ruim 1 miljoen gemoeid, in 2006 1,4 miljoen en in 2007 3,2 miljoen. De bedragen zijn in 2005 en 2006 een optelsom van de voor Brabant beschikbare OCW-vernieuwingsgelden plus gelden uit de "5,5-miljoenregeling" ("Ondersteuningsregeling basisbibliotheken"). Ingaande 2007 gaat het ook om gelden die vrijvallen bij de PSO door de afslanking aldaar.

Omdat in Brabant de compensatie voor het wegvallen van de werkgeversfunctie voor een groot deel al is geregeld door de afgesproken "maatwerkcompensatie" door de PBC, willen DOBB en PBC het grootste deel van de gelden uit de 5,5-miljoenregeling ook besteden aan de vernieuwingsagenda. In het masterplan zijn innovatieve projecten en (toekomstige) netwerktaken bij elkaar gevoegd. Zoals eerder werd gepubliceerd gaat DOBB er van uit dat de PSO als vaste netwerktaken krijgt ICT, Logistiek en Marketing. Daar is overeenstemming over. Het is de bedoeling dat na 2007 alle provinciale middelen naar DOBB gaan en dat DOBB gaat optreden als opdrachtgever voor de PSO en andere partijen die iets te bieden hebben.

Prioriteiten

Het masterplan bestaat uit 13 onderwerpen, waarbij prioriteit wordt gelegd bij:

- Infrastructuur en ICT-netwerk Brabant;
- Implementatie Virtuele Schoolmediatheek in het Voortgezet Onderwijs;
- Versterking management basisbibliotheken;
- Partnerschap bibliotheken/Voortgezet Onderwijs verankeren.

In de brief aan de gedeputeerde (van 18 maart) meldt DOBB dat er aanvankelijk verschillen van inzicht waren over de prioriteiten van innovatieve projecten en netwerktaken. Aan het begin van het jaar was er volgens DOBB een stevige polemiek

tussen DOBB en PBC. Het DOBB wil aan de gang met innovatieve projecten, de PBC wil netwerktaken (Marketing, ICT, Logistiek) invullen. "Een welhaast academische veldslag is uitgebroken over de definitie van netwerktaken en vernieuwing, in relatie tot de bestemming van geldstromen", schreef DOBB in februari aan zijn leden. De partijen zijn er echter uitgekomen.

Zonneklaar

Over de verhouding DOBB/PBC schrijft DOBB dat het nu voor een aantal projecten al zonneklaar is dat de PSO de eerst aangewezen is om deze projecten uit te werken of het beheer na implementatie op zich te nemen. Er moet echter nog een volledig uitgewerkte taakverdeling gemaakt worden. "Uitgangspunt is dat we op basis van onze netwerkvisie het inzicht hanteren dat een PSO een belangrijk voorwaardelijk instrument is om het netwerk op gang te brengen en te houden".

Gemeenten

Het DOBB meldt zich te realiseren dat ook gemeenten vernieuwingsplannen kunnen indienen. "We gaan er van uit dat een groot deel van de lokale plannen overeenkomt met de Brabantse netwerkplannen, omdat ze in samenhang met de lokale bibliotheekdirecteuren tot stand zijn gekomen". Overigens heeft DOBB een apart fonds voor innovatie van de lokale agenda opgenomen in het masterplan.

SGB komt met provinciaal projectenprogramma

De stichting Samenwerkende Gelderse Bibliotheken (SGB) heeft bij de provincie een projectenprogramma 2005-2007 ingediend. Voor 2005 gaat het om 240.000 euro, voor 2006 om 197.000 euro en voor 2007 om 181.000 euro.

De volgende projecten hangen samen met de programmaliijn ICT en infrastructuur:

- De Gelderse catalogus;
- Landelijk Lenen;
- Virtuele Mediatheek;
- Invoering nationale bibliotheekpas;
- Virtuele Bibliotheek.

Ook is er een project bij de programmatisch inhoudelijk bibliotheekbeleid:

- Uitbouw cultureel-educatieve functie (met o.a. culturele informatiepunten).

Verder is er een bestuurlijk project:

- "De SGB is het netwerk". Daarbij gaat het om identiteit, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de SGB, ook ten opzichte van andere betrokkenen in het bibliotheekwerk

De SGB vraagt ook geld voor jaarlijkse ledenwerfcampagnes, themabijeenkomsten en communicatie.

Regiegroep

In Gelderland is aan OCW-vernieuwingsgeld beschikbaar: 2005 263.000 euro, 2007 520.000 euro en 2007 1.898.000 euro. Dat is in 2006 en 2007 veel meer dan de SGB-projecten kosten. Er wordt nog een regiegroep ingesteld die de provincie gaat adviseren over de verdeling van de vernieuwingsgelden. Deze regiegroep zal bestaan uit een onafhankelijke voorzitter, 2 vertegenwoordigers namens de VNG en 2 vertegenwoordigers namens de SGB. Naast de SGB kunnen gemeenten ook een beroep doen op deze gelden. Wat betreft de bedragen geeft het projectenprogramma voorlopige ramingen aan voor 2006 en 2007. Alleen voor 2005 is de begroting definitief vastgesteld. Begin 2006 en 2007 zullen nieuwe programma's (inclusief begrotingen) worden vastgesteld.

Hoe worden provinciale netwerken vormgegeven?

In veel provincies bezinnen (basis-) bibliotheekdirecteuren en PBC-directeuren zich op de vormgeving van het provinciale netwerk en, in nauwe samenhang daarmee, het provinciale directieoverleg. Welke rol en taken willen deze clubs hebben, welke krijgen ze van hun provincie en van hun leden en hoe wordt de verhouding met de zich tot PSO omvormende PBC?

Zonder dat een en ander al is uitgekristalliseerd, tekenen zich momenteel de volgende varianten af:

Variant 1: Spilfunctie met subsidie

Deze variant doet zich voor in *Utrecht en Noord-Brabant*. De Samenwerkende Utrechtse Bibliotheken (SUB) en het Directeuren Overleg Brabantse Bibliotheken (DOBB) positioneren zich (of: worden gepositioneerd) als de netwerkorganisaties die straks de *provinciale bibliotheeksubsidie (en OCW-vernieuwingsgelden)* van de provincie ontvangen en (tegen voorwaarden) bepalen hoe deze ten behoeve van het netwerk worden aangewend. Daarbij wordt op voorhand uitgegaan van een aantal vaste taken voor de PSO. In Utrecht ICT, Logistiek en Productontwikkeling, in Brabant ICT, Logistiek en Marketing. Voor het overige moet de PSO met andere partijen meedingen naar opdrachten.

Variant 2: Ontwikkeltaken en advisering

Deze variant doet zich voor in *Gelderland, Noord- en Zuid-Holland*. De Stichting Samenwerkende Gelderse Bibliotheken (SGB), de Stichting Overleg Openbaar Bibliotheekwerk Noord-Holland (SOOB NH) en de Stichting Bibliothekenoverleg Zuid-Holland (BOZH) hebben provinciale programma's voor de vernieuwing gemaakt en de betrokken provincies gevraagd om rechtstreekse subsidiëring van de programmaonderdelen uit de voor deze provincies beschikbare *OCW-vernieuwingsgelden* (ontwikkeltaken). Er wordt van uit gegaan dat de bestaande *provinciale subsidies* naar de PSO en WSF-bibliotheken (voor zover aanwezig) blijven gaan, weliswaar met een nieuwe inzet (verschuiving van facilitaire naar netwerk- en kennistaken). Ten aanzien van deze subsidie-inzet van de provincies willen de netwerkclubs een adviesrol. SOOB en BOZH vergaderen 13 respectievelijk 15 april over voornemens van de dagelijkse besturen, de SGB heeft een project "De SGB is het netwerk".

Variant 3: Netwerk bestuurt PSO

Dit is de *Friese* variant. Het bestuur van de nieuwe PSO (Bibliotheekservice Fryslân) bestaat uit de directeuren van de nieuw gevormde bibliotheekclusters, met een onafhankelijk voorzitter.

Variant 4: Stevig netwerk als "BB"

Dit is (zij het met onderling verschillende vormen) de variant van *Groningen, Drenthe en Overijssel*. Waar het centraal werkgeverschap bij de PBC bestond, is het gebleven. Er wordt niet gestreefd naar bovengemeentelijke basisbibliotheken (in

Groningen wel clustervorming). De samenwerking en de samenhang zijn, door afspraken waar provincie, gemeenten, bibliotheken en PBC zich alle in kunnen vinden, zodanig dat het geheel tendeert naar stevige netwerken die ook als provinciebrede basisbibliotheken kunnen worden gezien.

Werkgroep Integrale Bibliotheek Ontwikkeling

Vanuit VOB, WOB en landelijke stuurgroep is het initiatief genomen om een Werkgroep Integrale Bibliotheek Ontwikkeling (IBO) op te richten. De werkgroep heeft geconstateerd "dat bibliotheken in verwarring dreigen te worden gebracht door vele goedbedoelde initiatieven. Zij kunnen straks door de bomen het bos niet meer zien. Door het bieden van een ordeningskader wordt bereikt dat bibliotheken gemakkelijker hun weg in het aanbod kunnen vinden en gericht selecties kunnen maken van wat zij op een bepaald moment in hun ontwikkeling nodig hebben". De werkgroep wil de bestaande instrumenten, zoals ontwikkeld door o.a. VOB en WOB, in kaart brengen.

Opdracht

De opdracht die de werkgroep zichzelf heeft gegeven luidt:
Inventariseer in de branche reeds bestaande hulpmiddelen en instrumenten die ondersteuning kunnen bieden bij de in gang gezette herstructurering en vernieuwing. Orden deze in een zodanig kader, dat bibliotheken er gemakkelijk hun weg in kunnen vinden.

Wim Kamerman (procesbureau) verwacht dat in mei/juni de uitkomsten gepubliceerd kunnen worden.

VOB stelt Werkgroep Bibliotheekwetgeving in

De VOB heeft een Werkgroep Bibliotheekwetgeving ingesteld. Deze is begin maart met haar werkzaamheden gestart. De werkgroep is ingesteld om een advies op te stellen over de wenselijkheid van nieuwe bibliotheekwetgeving.

ABC-wet

Onderwerp van studie is o.a. de vraag of deze nieuwe wetgeving alleen het bibliotheekveld zal raken. Een andere mogelijkheid is dat de wetgeving zich uit zal strekken over de archieven en de musea, vanwege de huidige tendens tot het samenwerken van diverse culturele instellingen. Dan krijg je een zogenaamde ABC-wet (archieven, bibliotheken, cultuur).

Expertmeeting

De Commissie Bibliotheken van de Raad voor Cultuur is met een soortgelijk traject bezig. Dit najaar komt er een gezamenlijke expertmeeting rond dit onderwerp. Verwacht wordt dat de werkgroep nog dit jaar met een advies zal komen.

Leden van de werkgroep zijn:

- dhr. A.E.H.L. Burgers van den Bogaert, directeur DOB Den Haag (voorzitter);
- dhr. mr. F.J.P.M. Hoefnagel, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (op persoonlijke titel);
- mw. Th.C. van Lankvelt, beleidsmedewerker VOB (secretaris);
- dhr. H. Middelveld, directeur OBD;
- mw. N. van Schendel, directeur OB Gouda;
- dhr. mr. E. Slot, stafmedewerker VOB (juridisch advies);
- dhr. C. Wiersma, directeur PBC Utrecht.

Uitstel voor lokale vernieuwingsagenda's

Staatssecretaris M. van der Laan is 14 maart 2005 akkoord gegaan met het verzoek van de VNG de verplichting voor het maken van een gemeentelijke vernieuwingsagenda in 2005 te laten vervallen. De VNG vindt dat gemeenten geen vernieuwingsagenda's kunnen maken zonder bestuurlijk goedgekeurde inhoudelijke richtlijnen met bijbehorende financiële kengetallen.

Keuzes

Eén van de gemeentelijke taken die in de Aanvulling bij het Koepelconvenant zijn opgenomen, is het ontwerpen van een vernieuwingsagenda (2004-2007 jaarlijks; daarna vierjaarlijks). Deze

vernieuwingsagenda dient samen met de bibliotheek te worden opgesteld. Het gaat om een vernieuwingsagenda die:

- Zowel de vernieuwing van traditionele taken als de taakverbreding bestrijkt. Bij deze verbreding leggen gemeenten verbanden tussen het bibliotheekbeleid en andere beleidsterreinen, alsook tussen de bij deze beleidsterreinen behorende infrastructuur;
- Keuzes aangeeft met betrekking tot de onderwerpen van inhoudelijke vernieuwing;
- Integraal onderdeel is van de marsrouteplannen van de provincie.

Richtlijnen

De keuzes voor de onderwerpen van de inhoudelijke vernieuwing worden volgens de VNG voor een groot deel bepaald door de richtlijnen. Deze richtlijnen hadden voor december 2004 voorzien moeten zijn van een bestuurlijke goedkeuring. Momenteel zijn de richtlijnen alleen in een eerste concept beschikbaar. Daarnaast ontbreken de kengetallen.

Financiële vertaling

Gemeenten moeten volgens de VNG bij voorbaat in staat worden gesteld een reële financiële vertaling te maken van wat de in de vernieuwingsagenda opgenomen vernieuwing gaat kosten. Omdat deze gegevens momenteel nog niet beschikbaar zijn, vindt de VNG dat het indienen van een vernieuwingsagenda voor 2005 niet verplicht kan worden gesteld. Als gemeenten op vrijwillige basis een vernieuwingsagenda willen opstellen dan moet dat wel mogelijk zijn.

Signalering

VNG: "Zó groot was impuls Van der Laan niet"

"Gemeenten zijn autonoom in hun subsidiebeleid. We mogen niet te veel verlangen. Zó groot was de impuls van Van der Laan ook weer niet". Dat zegt VNG-directieraadslid Wim Kuiper in een artikel in *Binnenlands Bestuur* van 1 april met als kop *Méér bibliotheek voor minder*. Het artikel gaat over de spanningen die zijn opgetreden als gevolg van de combinatie OCW-

vernieuwingsgeld en gemeentelijke bezuinigingen (als gevolg van rijksbezuinigingen). Het artikel signaleert ook dat sommige gemeenten het instapniveau nu als norm zijn gaan hanteren. "Dat is heel wrang in het licht van de vernieuwing", zegt Kuiper, waarna hij zijn in de aanhef weergegeven uitspraken doet.

Langere adem

Binnenlands Bestuur laat ook IPO-bestuurder Jan Kristen (gedeputeerde in Overijssel) aan het woord. Die zegt over de verhouding provincies/gemeenten dat provincies alleen maar "alstublieft" kunnen toevoegen aan verzoeken. "We zijn niet in de positie om tegen de gemeenten te zeggen: "gij zult". Kristen zegt dat als bezuinigen op service of onderhoud niet voldoende oplevert, de vernieuwing maar getemporiseerd moet worden, zoals de VNG voorstelt. "Liever langere adem dan lagere ambities. De basisbibliotheek, waar we zo lang over hebben nagedacht, is van onschatbare waarde voor de hele samenleving".

Signalering

Veen: "Bestuurlijke wanorde heeft kolderieke vormen; bibliotheken blijmoedig"

"De bestuurlijke wanorde rond dit proces heeft kolderieke vormen aangenomen". Dat schrijft Hans Veen, directeur van de OB Eindhoven en commissaris bij ProBiblio, in een overzichtartikel over de bibliotheekvernieuwing in *Informatie Professional* van april.

Strijd om geld

Hans signaleert dat de overheden als gevolg van de bezuinigingen met elkaar een strijd om geld voeren, over de hoofden van onder andere de bibliotheken heen. "Het resultaat is dat gemeenten bezuinigen, het rijk met een dikke laag bureaucratie (Stuurgroep, Procesbureau, jaarplannen, marsrouteplannen, vernieuwingsagenda's, ondergrenssubsidieverklaringen, compensatiegelden, modellen, richtlijnen, minimumsubsidienormen, provinciaal regiebeleid, enzovoort) waakt over de inzet van het extra geld en bibliotheken gesandwiched worden door

lokale bezuinigingen, subsidievoorwaarden, bureaucratische rompslomp en hogere kosten door wegvallende subsidies voor basale diensten van PBC's".

Instapniveau

Hans schaarst bij de kolderieke vormen de ook in de Nieuwsbrief weergegeven VNG-uitspraken over het instapniveau, het idee van Zuid-Holland om de inzet van vrijwilligers te kapitaliseren, alsmede het betoog van een Haarlemmermeerse ambtenaar in het blad *Bibliotheek* om de subsidiëring aan bibliotheken maar helemaal te stoppen. "Lezen diende immers geen publiek belang, zo wist hij te melden. Daarmee schaarde hij zich direct achter de vernieuwende opvattingen van de dictator van Turkmenistan, die vorige maand het bevel gaf bibliotheken te sluiten. Dictaturen hebben nu eenmaal een hekel aan belezen burgers".

Horden

Verder ziet Hans "de horden beleids-ambtenaren met in hun kielzog de peperdure organisatieadviesbureaus die de markt van bibliotheken en hun hulpeloze bestuurders hebben ontdekt".

"De wassende stroom projectgelden maakt voortdurende plannen- en voorschriftenmakerij, uitgebreid commissiewerk, een stroom van regel- en rapportageverplichtingen en uiteraard constante beleidsevaluatie nodig. Voor beleids-ambtenaren, die in de stroom bezuinigingen op het eigen apparaat moeten bewijzen dat ze nog van belang zijn een ware reddingsboei".

Stroperig gedoe

Hans zegt collega-directeuren te kennen die de laatste jaren vrijwel geheel in beslag worden genomen door stroperig gedoe met besturen, fusies, gemeentebestuurders, accountants en ambtenaren. "Datgene waar het allemaal om begonnen was, innovatie, meer moderne service voor de klant en een goede ondersteuning van scholen, taal- en leesonderwijs en media-educatie, krijgen zo minder aandacht dan wenselijk".

Hans: "De provincies zijn weliswaar aangewezen als regisseur, maar komen soms niet veel verder dan dikke nota's, het bewaken van de goede bestuurlijke

verhoudingen en het rechtvaardig verdelen van rijks-geld. Iedereen zijn deel. Een frustrerende praktijk, waar snel een einde aan zal moeten komen. Grote belanghebbenden bij zo'n interventie zijn staatssecretaris Van der Laan en de branche zelf. Beiden hebben er immers belang bij over een paar jaar inhoudelijke resultaten te laten zien".

Druk bezig

Hans schrijft dat zijn schets van het proces een te zwart beeld geeft van de bibliotheken zelf. "Blijmoedig wordt overal doorgewerkt aan nieuwe structuren en vernieuwing. PBC's zijn druk bezig een nieuwe rol in te vullen of te ontwikkelen. Bibliotheken zoeken actief en vernieuwend de aansluiting bij scholen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Nieuwe programma's worden ontwikkeld voor het vmbo. De reeks databanken waarvoor een landelijke licentie is verkregen groeit gestaag. De Aquabrowser, een vernieuwende associatieve zoekmachine, is standaard in de branche. In het creëren van samenwerking met verwante instellingen zijn veel bibliotheken reeds succesvol. Informatiebemiddeling en adviesdiensten, ook digitaal, komen steeds vaker tot stand door samenwerking met andere partijen, variërend van notariskantoren tot GGD's. Beleid van overheden ten aanzien van integratie, inburgering, onderwijs, achterstanden en informatievoorziening aan burgers wordt steeds vaker en professioneel stevig ondersteund door bibliotheken. Als het gaat om actueel beleid en het aanpakken van problemen en kansen in gemeenten, zijn bibliotheken steeds vaker van de partij".

Klanten tevreden

Hans meldt verder de producten van Bibliotheek.nl, de nog steeds heel hoge bereikcijfers van bibliotheken en de hoge klanttevredenheid.

Hij schrijft dat de interne organisatie van bibliotheken zal moeten meegroeien met de ambities. "Op het terrein van financieel management kan een beetje bibliotheek zich momenteel meten met elk goed gerund bedrijf of overheidsinstelling. Zo is het inkoopbeleid van mijn bibliotheek bijvoorbeeld beter en efficiënter geregeld dan dat van de gemeente Eindhoven, wordt netjes en slim Europees aanbesteed en

raakten Nyenrodestudenten op werkbezoek meteen verrast verliefd op het innovatieve en missiebewuste werkklimaat in mijn organisatie".

Reeks kansen

Hans noemt een hele reeks kansen die er toe leidt dat bibliotheken bijna adem tekort komen om op alle relevante zaken goed in te springen. Maar: "De risico's voor openbare bibliotheken zijn niet gering. Overheden betwijfelen soms openlijk het nut van subsidiëring. De overheid is een financier en partner van openbare bibliotheken, maar soms een onbetrouwbare die weigert structureel te investeren en daarmee de bibliotheek aan een dun projectenlijntje laat jojoën, voorzien van een grote administratieve druk aan project-verantwoordingen, rapportages en accountantsverklaringen per project". Ook signaleert hij dat met de verandering van samenstelling van gemeenteraden en college's, ook de opdracht aan de bibliotheek vaak verandert, terwijl het toch gaat om lange adem en duurzaamheid.

"Echte vernieuwingsagenda"

Hans bepleit een "echte vernieuwingsagenda". Hij komt tot vier hoofdlijnen:

- Centrum voor literatuur en literair erfgoed voor iedereen;
- Leesbevordering en media-educatie voor het onderwijs;
- Informatiebemiddelaar voor het brede publiek;
- Digitale bibliotheek thuis, op het werk en op school.

Betere mensen

"Het unieke en herkenbare karakter van de openbare bibliotheek moet zichtbaar blijven. Uiteindelijk vertegenwoordigen bibliotheken de opvatting dat het lezen van een goed boek, oud of nieuw, bijdraagt tot geluk en levenswijsheid. Mensen die boeken lezen zijn betere mensen dan mensen die geen boeken lezen, zo eenvoudig is dat. Daarnaast zijn goed geïnformeerde burgers betere burgers dan burgers die niets weten en niets willen weten, wel van alles vinden en maar wat roepen".

Randvoorwaarden

Hans wil graag inzet van de beloofde 20 miljoen voor de genoemde vier hoofdlijnen, met de volgende randvoorwaarden:

- Basisbibliotheken snel tot stand brengen, bij voorkeur in clusters van grote steden en kleinere gemeenten;
- PBC-reorganisaties snel afmaken, herpositioneren, een pakket aan nuttige en efficiënte facilitaire diensten opzetten en topexpertise bijeenbrengen;
- ICT-faciliteiten en logistiek op provinciaal niveau of groter regelen voor alle bibliotheken;
- Investeren in bijscholing van bibliothecarissen en management;
- Investeren in aantrekkelijke bibliotheekgebouwen en inrichting;
- Intensief samenwerken en samen ondernemen met andere verwante partijen;
- Professioneel promoten en lobbyen, ook richting de financiers;
- De VOB en het bureau bevrijden uit de berg projecten, overheidspapier en beleidsdiarree en weer inzetten als ons eigen branchebureau;
- Projecten als Bibliotheek.nl losmaken van de VOB en verzelfstandigen als bibliotheekbedrijf of uitbesteden aan het apparaat van de NBD;
- De vernieuwingsgelden van Van der Laan zo veel mogelijk inzetten op zaken die direct inwerken op kwaliteit voor de klant (school en particulier).

Lief zwaaien

"Aan de slag dus op landelijk, provinciaal en lokaal niveau, samen met de overheden, onderwijs en andere partners. Het is toegestaan af en toe beleefd de opdringerige bureaucratie te negeren en lief zwaaiend bestuurders en ambtenaren links en rechts te passeren als hiermee daadkracht en snelheid kan worden gewonnen. Geen maximum-snelheid, beetje slim manoeuvreren, wel een einddoel. Fun, fear and loathing in library-management. Als een echte culturele ondernemer".

NvD-conferentie 24 februari

Wat is de lobbyboodschap van de bibliotheek?

"Voordat een lobbystrategie kan worden ontwikkeld, moet bij alle bibliotheekdirecties eenduidigheid en helderheid bestaan over wat u bereiken wilt: de lobbyboodschap, het beroemde, absoluut onmisbare *mission statement*".

Een uitspraak van Ed Figuee, lobbyist in Den Haag en Brussel voor de provincies Overijssel en Gelderland tijdens een door het NvD op 24 februari gehouden werk-conferentie over lobbyen. Er waren zo'n 60 deelnemers (bijna de helft van de leden).

"Om te kunnen lobbyen moet je allereerst weten *wie je bent*. Hoe ziet men u en hoe wilt u dat men u ziet? Weet u zeker dat men u uw imago ook wel gunt", zei Figuee.

Ten tweede moet je volgens hem weten *wat je wilt bereiken*.

Dan volgt de strategie: *hoe bereik je datgene wat je wilt bereiken*.

Ten vierde, vijfde en zesde volgen nog de vragen: waar moet je zijn (de arena's), waarmee moet je lobbyen vormgeven (de instrumenten) en tot slot: wat kost het?

Timing – priming - framing

Lobby rust volgens Figuee altijd op drie pijlers: timing – priming – framing.

"Anders gezegd: er altijd op het goede moment zijn, niet alles tegelijk willen maar weten te prioriteren en tenslotte steeds hetzelfde "verhaal" willen vertellen, althans ervoor zorgen dat het framework van de boodschap, het "verhaal" consistent is. In de framing ligt het imago besloten (weten wat je bent en wilt zijn). Het "verhaal" maakt de identiteit zichtbaar, de herkenning en erkenning".

Drie overheidsniveaus

Figuee had zijn verhaal opgebouwd aan de hand van de zes genoemde vraagstukken. Tijdens de behandeling kwam er al snel interactie met de zaal, omdat hij in eerste instantie als vraag stelde "hoe kunnen we door lobby ons verhaal, onze boodschap, permanent een rol laten spelen op de Haagse en eventueel Brusselse agenda's". Maar de directeur van de Bibliotheek Lelystad heeft veel meer met de gemeente Lelystad te maken dan met Den Haag, de

directeur van de Bibliotheek Almelo meer met Almelo dan met Den Haag. Lobbyen is dus nodig op alle drie overheidsniveaus. Ed Figuee zei dat "de openbare bibliotheek" bekender is dan wie ook en dat het dan raar is dat zij toch met bezuinigingen te maken heeft. Dat moet volgens hem te maken hebben met het imago, met de identiteit. "Wat bepaalt uw gezicht, wat is de essentie van bibliotheekwerk? Dat is een belangrijke vraag die allereerst beantwoord moet worden".

Zelf noemde Figuee als kenmerken de onwaarschijnlijk grote toegankelijkheid, het alom vertegenwoordigd zijn, de zichtbaarheid, herkenbaarheid en grote klant-vriendelijkheid. Maar volgens hem wordt dat onvoldoende uitgedragen.

Financiering waarborgen

Als *voorbeeld* van een mission statement noemde Figuee: "de bibliotheken in Nederland die zich mede door de digitalisering van informatie geconfronteerd zien met een enorm gestegen behoefte aan direct beschikbare informatie en die van oudsher de taak hebben de toegang hiertoe uiterst laagdrempelig te houden, willen nationaal, provinciaal en lokaal hun financiering onder alle omstandigheden gewaarborgd zien". Ook de strategie om dit te bereiken dient in één zin te worden vastgelegd. Hij kwam hierbij met als voorbeeld: "de strategie is dat de bibliotheken zich in de Nederlandse samenleving luid en duidelijk manifesteren zullen als één van de onmisbare kanalen die leiden tot het vergaren van welke informatie dan ook voor iedereen".

Arena's

Wat de "arena's" betreft noemde hij de departementen, bewindslieden, Gedeputeerde Staten, Provinciale Staten, IPO, B&W, gemeenteraden en VNG, maar ook de media – er is een mediabeleid noodzakelijk –, klanten en maatschappelijke instellingen, alsmede "Brussel".

Enkele mogelijke instrumenten zijn: de media (een doelgroep kan tevens instrument zijn, vandaar de noodzaak tot een mediabeleid), een landelijk bibliotheeklogo dat appelleert aan de grote opdracht waar de bibliotheken zich voor gesteld zien, een actieprogramma met lobbywerkplan, een lobbywerkgroep, een tijdloze, compacte brochure die "het verhaal over de bibliotheek" goed neerzet en een interactieve website.

Kern openbare bibliotheek?

Na dit verhaal en na de pauze kwam als eerste punt de identiteit aan de orde. Wat is de kern van de openbare bibliotheek, wat onderscheidt bibliotheken van andere instellingen?

Dat leverde een waslijst van kreten op. Veel van die kreten waren echter niet onderscheidend, maar gelden ook voor andere instellingen. "Wat gebeurt er in de samenleving als de bibliotheek morgen weg is?", was een vraag. "Niets" luidde een antwoord. Maar dat vond de inleider te pessimistisch. Uit de waslijst van kreten vond hij de volgende heel bruikbaar:

- cement/lijm in de samenleving;
- betrouwbaar;
- hoeksteen van de democratie (wezenlijke bijdrage aan de democratie);
- onderdeel van de levensloopontwikkeling;
- de belevenisbibliotheek;
- onafhankelijkheid.

Figee: "In de samenleving is onbetrouwbaarheid veelvuldig aanwezig. Dus is betrouwbaarheid als kerneigenschap heel belangrijk".

Van groot belang bij lobbyen is: je sterke eigenschappen benoemen en consistent uitdragen, je zwakke eigenschappen niet benadrukken. Niet te veel naar binnen kijken, maar veel meer naar buiten.

Medestanders nodig

Er werd nog even stil gestaan bij het (mogelijke) mission statement van Figee. Daar werd nog aan toegevoegd: de burgers en instituties voor wie wij werken moeten trots op ons zijn (moeten onze medestanders zijn). En: we moeten steeds op de agenda van de politiek blijven: creëer duurzame relaties.

Pratend over de strategie kwamen zaken aan de orde als de ontleding en de overvloed aan (digitale) informatie. Figee: "Richt je op de schaarste, en niet op de overvloed".

Besloten werd een werkgroep in te stellen die verder nadenkt over wat er deze middag allemaal aan bod kwam en die een tweede conferentie (vervolgconferentie) op 26 mei voorbereidt. Belangstellenden konden zich melden bij NvD-voorzitter Willem Huberts. Inmiddels is een werkgroep van start gegaan.

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 10 organisaties: Biblionet Groningen, Bibliotheekservice Fryslân, PBC Drenthe, Overijsselse Bibliotheekdienst, Biblioservice Gelderland, PBC Utrecht, ProBiblio, Zeeuwse Bibliotheek, PBC Noord-Brabant en Bibliotheekhuis Limburg. De relatie tussen deze 10 organisaties en de redacteur is geregeld in een redactiestatuut

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u mij op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. **Graag zelfs.** De bibliotheekvernieuwing verdient meer discussie in het openbaar.

Bent u het met opinies in deze Nieuwsbrief:

- helemaal niet eens;
- niet helemaal eens;
- een beetje wel eens;
- helemaal wel eens?

Laat het weten. Reacties en spontane bijdragen worden gepubliceerd. De enige eis is dat ze leesbaar zijn, niet te lang en niet in strijd met de Nederlandse Grondwet.

Ze mogen wel in strijd zijn met de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid, het Koepelconvenant, het rapport-Meijer, de rapporten van de Raad voor Cultuur, OCW-nota's, VOB-beleidsnotities, PBC-notities, WSF-notities en notities van organisatieadviesbureaus.

WK